

КАРБИД (одломак из романа)

Словачка влада је издала званично саопштење да је испод ирраничне линије Словачке и Украјине откривен тајни тунел са железничком пругом. Тунел је дужине седам фудбалских терена и у њему је пронађено преко 2,5 милиона кутија шверцованих цигарета. У полицији кажу да се тунел могао користити и за нелегално пребацивање људи...

Reuters, 19. 07. 2012.

Глава прва у којој се појављује Тис, да би одмах затим пропао под земљу

Једном, у не тако далекој будућности, овде више неће бити никог.

А данас овде још живи неколико десетина хиљада људи, у овом градићу испод планине, а изнад реке. Још су ту, али би радо да оду. Што је чудно, јер је Медведов просто створен за живот. Некад се ово место звало једноставно и врло примерено – Медово, али су онда стигле хорде из империје медведа које су му промениле име. Она империја је пала, али име више није мењано, толико су били лењи и равнодушни Медведовци. Житељи околних села су говорили да је омиљена животиња Медведоваца – змија, зато што може истовремено да лежи и да се креће.

Али чуда се догађају, па се тако и међу лењим и тромим Медведовцима нашао један човек немирног духа, енергичан, прави лидер. Он је сам себе звао Тис, али су га његови ученици (Тис је био наставник историје) на часовима звали Михајло Олексјевич, а иза леђа – Карбид. Зли језици су говорили да се у наставниковом телу одвија превише активна размена гасова, толико активна да ти гасови често избијају из разних отвора на телу, тако да читав разред може да падне у несвест. А мирис вуче на карбид калцијума.

Тисова жена Маричка је, као што и приличи једној Медведовки, у скоро свему била врло лења, једино је умела вредно да ради језиком. Њој самој се ниједан посао није лепо за прсте, али је стално покушавала да наведе мужа да нешто ради. Рецимо, каже му она: „Дођи да једеш!“ А он – паметан човек, има високе школе – одговара: „Што ја да идем, кад можеш да ми донесеш.“ Много је волео да се закопа у своје књиге и мапе, није могао да се одвоји од њих. Као да је живео у том старом и скоро заборављеном свету, о коме је стално нешто читао и правио забелешке. Маричка се досађује, моли мужа да изиђе из своје собе, да мало поседи и поприча са њом, а он све једно те исто: „Заузет сам“. Ђаво није дао жени мира, па га једном пита:

– А зашто ти сам себе зовеш Тис?

– Жено, боље гледај своја посла, ти се у то ионако ништа не разумеш. Ако баш хоћеш да знаш, у старом Риму је био император Тиберије, који је много добрих ствари учинио за своју земљу. А назвао се Тиберије зато што кроз Рим тече река Тибар. Код нас тече река Тиса, и зато сам ја Тис.

– Ако се он звао Тиберије, ти би онда требало да се зовеш Тисерије. И то би ти баш одговарало: кад год треба нешто да се уради, ти направиш срање. Јесам ли ти рекла неки дан да купиш метлу? А шта си ти урадио? Купио си сунђер, као: приликом купања треба трљати тело сунђером, научници су доказали да је то добро за крвоток – тако си ми после објаснио. А мени треба метла да пометем двориште!

– Маричко, душо, немој да се нервираш. Ја само хоћу да урадим нешто добро за наш крај и за Украјину. Хоћу да помогнем народу. Ја свој лични интерес не стављам изнад друштвеног, државног. Моје дело ће оценити тек будућа поколења.

– А ти, онда, Тисерије, узми па направи будућа поколења, годину да те нисам видела у кревету, спаваш у тој фотељи, као да се плашиш рођене жене! Народни херој! Лелемуде један!

Једном речју, није било лако Тису међу примитивним малограђанима који мисле само на себе. За њега су највеће вредности биле добро и срећа домовине, а не новац, положај и разни луксузни предмети. Зато је Тис могао да одвоји два-три сата како би отишао у најближу кафану и тамо обичном народу уз чашу приповедао славну историју наше домовине, али никако није имао времена да поправи врата од дрвеног клозета у властитом дворишту. Због чега их је требало придржавати једном руком за време боравка у истом, што је било врло незгодно кад би се човек морао обрисати или навући панталоне. Не једном су комшијска деца могла видети како се врата од клозета отварају уз одвратно шкрипање, а тамо – затечени Карбид избуљених очију.

Можда Тис и није успевао да реализује баш све своје замисли. Али то није било важно, јер је пред њим био пројекат чија ће грандиозност испунити његов живот смислом. Идеја, која ће компензовати све његове промашаје и неуспехе, и заувек уписати његово име у историју. Човечанство никад није знало да цени своје јунаке. Пророка је било мало, а и то мало примитиван народ није умео да препозна у својој домовини. Испочетка су се свима њима само подсмевали; Тис је био историчар па је добро знао да је тако било одувек. Зато се и није много нервирао. Уосталом, онедавна је Тис имао Мисију.

Може се проживети живот а не искористити своју шансу. Та се шанса увек појављује случајно, и зато је треба умети на време препознати и чврсто се ухватити за њу. Такву шансу је добио и Тис. Као што је некад добио Њутн, јабуком по глави. Али док је физичара ударила јабука, наш јунак се ударио сâм, без ичије помоћи. А Маричка је још викала на њега, као, пијандура, већ не може сам ни да се довуче кући. Али Тис је био срећан што му је судбина дала шансу. Неко би могао стварно и поверовати у верзију његове жене: човек се ноћу враћао из кафане пијан ко летва, није видео да је са уличног шахта скинут поклопац, па је наглавачке упао унутра и окупао се у говнима, помијама и другим отпацама. Добро, можда је то и тачно, али то је само једна страна истине.

Другу је видео само Тис; он је, можда, и упао у канализацију, али се захваљујући томе у његовој глави родила идеја која му је испунила живот смислом. Идеја се састојала у томе да треба ићи управо тамо, под земљу. Тамо се треба упутити, тамо треба тражити бољу будућност за свој несрећни народ! Подземна Украјина! Тис је сада знао да ће остварити нешто што још никоме није пало на ум. Читав његов досадашњи живот представљао је симбол овога што долази: рад у струци историчара и није ништа друго до копање, удубљивање. Тако да га је још у младости интуиција одвела на прави пут – у дубине! И управо се тамо нашао – у шахту месне канализације.

Кући се Тис вратио мокар и носећи са собом такав облак мириса да се морало бежати од њега, али лице му је обасјавао блажени осмех. Мора да је зато Маричка и помислила да је Тис трештен пијан. Али то није било тачно: Тис је попио само две-три дупле љуте, ништа више. И, да ли је он уопште желео да пије? Ни најмање, него се другачије не може допрети до обичног човека. Овако, седнеш са чашом уз, рецимо, неку групу грађевинских радника, па кад дође ред на тебе да изговориш здравицу, а ти онда здравицу у част кијевског кнеза Свјатослава. И искористиш прилику да здравици додаш кратку – двадесетак минута – лекцију из историје. Данас се једино тако може изградити национална свет – здравицу по здравицу. И, према томе, Тис уопште није пио због себе, него због Украјине. Али како би ограничена Маричка могла то да схвати?

Уосталом, сад, кад се Тис окупао и завукао под перине, могло га се с пуним правом прогласити срећним. Трагови пијанства су чинили да му мисли буду смеле и полетне. Тис је падао у сан као у отворени канализацијски шахт, само што је доле уместо фекалија била слава, звезде, уважавање читавог народа. Видео је себе како корача дуж улице међу окупљеним срећним Украјинцима, како му они одушевљено аплаудирају, скандирају, певају „Многаја лета“, а он иде са благим осмехом на лицу. На крају пута – светло: велики сто, постављен најразличитијим јелима и пићем. Ту је и шљива, и лоза, и дуња, и пиво, и све што је потребно једном правом народном хероју. А на свакој чаши – грб Украјине с једне стране и звездице Европске уније са друге. На дну је угравирано његово, Тисово име, име човека који је остварио своју мисију и напоскон ујединио напаћену Украјину са мајком-Европом. А тако ће и бити. Он ће остварити свој наум. Добро је што му је судбина поклонила шансу сада, кад му је свега четрдесет и четири, кад је пун снаге и енергије. Пронашао је сврху свог живота. Сад још само треба да окупи људе који ће му помоћи да оствари генијалну идеју. А људе већ има, има он своје одане пријатеље који га никад неће изневерити. Већ сутра отићи ће код Икара – он ће се одушевити кад чује Тисову идеју. Окупиће све пријатеље, ту елиту гиганата духа, патриота, правих Украјинаца. Све ће бити како треба. Хвала Богу што му је послао ту канализациону рупу која га је навела на дубоку мисао! Тонући у сан, Тис је изнова и изнова падао под земљу где су га чекала искушења и успони, слава и тријумф. Мрмљао је нешто у сну, смешкао се, вртео. Рукама је у сну копао земљу понирући све дубље и дубље.

Глава друга У којој Тис жури до Икара

Пробудивши се, Тис је дуго покушавао да схвати где је. Целу ноћ је провео под земљом, копајући, ријући, зубима кидишући на тле, а онда је пред собом угледао сијалицу која је висила на каблу са плафона. И која је сијала час јаче, час слабије – опет је јачао и слабио напон. Али Тис помисли да ће исто тако лампа на рударском шлему обасјавати дно јаме кад окупи пријатеље и започне са копањем.

У соби се, не јако али ипак, осећао мирис фекалија. Другим речима, смрдело је. Купајући се синоћ, Тис ипак није успео да се у потпуности ослободи тог смрада. Наравно да он то уопште није осетио – људи уопште узев ретко осећају властити мирис и исто тако ретко увиђају своје мане. Али зато се Маричка, ушавши у његову радну собу, намрштила као да је сама угазила босом ногом у гомилу топле кравље балеге.

– Господе боже, па барем да си отворио прозоре, кад већ не умеш људски да се окупаш! Или спавај напољу, са псом! Само што би и пас побегао од тебе, алконауте несрећни! Пијандуро! Како ћеш сад у школу, како мислиш да ће деца да седе и да те слушају, кад ни пас не може да седи поред тебе? Погледај своју собу како је неуредна: нема лустера, сијалица виси са плафона као у штали, књиге разбацане испред орманâ за књиге, као да је неко вршио претрес, на столу – мапа са костима из прекјучерашњег боршча, и све то обавијено твојим мирисом, мирисом говнета! Што сам се удала за тебе, што нисам послушала маму која ми је лепо рекла да је боље поћи за гробара него за историчара, боље за инвалида који бар има нормалну инвалидску пензију, него за наставника у школи! – јадиковала је жена.

– Е, па, и мене је покојни отац упозоравао: не узимају свињу из села Сасова, ни жену из Корулева. А ја га нисам послушао, оженио сам се тобом, и на свадби су ме удавили здравицама како је Корулево село краљева, а ти си права краљица. Кравица си ти, а не краљица! Ти си крава која ми трује живот, која околу маше репом и квари ми концентрацију! 'Ајде, бежи одавде, видиш да размишљам!

Маричка је прво хтела да пљуне на под, али се на време сетила да ће ионако морати сама да поспреми собу, па је само одмерила мужа најпрезривијим могућим погледом и изишла. А Тис је у тим тренуцима стварно изгледао бедно: напола је лежао у старој, похабаној фотелји којој је недостајала једна ножица, па се накренула као „Титаник“ спреман да оде на дно. Тис је на себи имао само старе кариране гаће и црне чарапе. Једна од њих, лева, на месту палца је имала повећу рупу коју је направио дугачак прљав нокат. Тисова коса – масна и црна са траговима седих – изгледала је као да никад није видела чешаљ; дланице на његовим мршавим и скоро рахитичним ногама, премреженим тамном паучином крвних судова, биле су дугачке и накомстрешене као да су наелектрисане. Призор су допуњавали дугачки брци: један брк се као антена дизао увис, други се, забалављен током сна, залепио за образ.

Укратко, Тисов изглед је тог јутра био у крајњој супротности са грандиозношћу његове замисли. Али чим се сетио своје ноћне епохалне идеје, расположење му се одмах поправило и он се чак осмехнуо сам себи, показујући златан зуб на месту горњег десног секутића. Покушао је и да намота брк, али је овај био толико мокар и слинав

да је Тис само гадљиво обрисао руку о фотељу. У Тису као да се укључио некакав невидљиви механизам, некакав мотор који је исправио нашег јунака и убрзао његове покрете. У медицини се то зове ефекат јутарње еуфорије после добре пијанке, када се човек буди још увек неистрежњен, а самим тим и непримерено енергичан, весело и ентузијастичан. Али Тис то није знао, па је своју телесну хемију протумачио као резултат генијалности и снаге своје замисли.

Тис није имао права да оклева; сада је сваки минут био од огромне важности. Ваљало му је похитати до најбољег пријатеља који ће му помоћи да оствари замисао. Тис је ускочио у два броја веће панталоне и закопчао их каишем око мршаваг струка. Стегнуте горе, панталоне су се шириле надоле и изгледале су као сукња. Онда је морао да откопча каиш, јер се досетио да треба да обуче кошуљу. Обукавши је и увукавши у панталоне, назуо је црне и, као кожа у саламандера, блатом покривене шпицасте ципеле, још једном се погледао у огледалу на веранди, узео блузу и набио на главу црни шешир. Из џепа на блузи извадио је кинески дигитални сат и ставио га на десну руку; то је сматрао оригиналним и достојним људи са историјском мисијом. Испред огледала је стајала бочица са јефтиним жениним парфемом и интуиција је дошапнула Тису да би ваљало мало да се пошприца њиме. Житељи Медведова су уопште узев сматрали да боље миришу ако обилно користе парфем, док купање човеку и није преко потребно.

За то време мотор у њему није се гасио и слао је ногама велику енергију, па је Тис готово трком пресекао двориште и улетео у шупу, одакле се после неколико тренутака извезао на старом бициклу. Кад је подизао ногу да се попне на бицикл чуо је како му се панталоне цепају на туру, али сад више није било времена да се пресвлочи. На крају крајева, ко може видети рупу на задњици човека који вози бицикл, закључио је Тис, а он је ипак био човек са вишом стручном спремом. Али овако, из прве, Тис ипак није стигао далеко: његову широку ногавицу захватио је ланац, повукао ногу и неспретни бициклиста је, изгубивши контролу, са треском, као Дон Кихот пао са свог гвозденог коња још у свом дворишту. Ово га је мало задржало, јер је морао да извуче ногавицу сажвакану између ланца и предњег ланчаника, и тек онда се досетио да из џепа на грудима извади две штипаљке и стави их на ногавице. Усправивши се, Тис је отпљунуо, скочио на бицикл и појурio улицама као школарац – брзо и кривудајући, дижући за собом прашину и растерујући чопоре уличних паса који су дремали на сунцу.

За Икара су у Медведову сви знали и у извесном смислу је уживао велики углед. Тис и он су се дружили (испочетка више Икар са Тисом а данас обрнуто) још од школске клупе у коју их је разредна Лиза Павловна посадила заједно. У школи су се одлично проводили: обојица – пуни бубуљица, обојица су волели да изведу неку неподопштину, заједно су бежали са часова, испуштали гуме на бициклима другара из разреда или пишали у вазе са цвећем суседног разреда. Живот их, очигледно, није случајно саставио, јер су се Икар и Тис одлично допуњавали: у школи је Икар, или, како су га тада звали, Степан, а пошто је био из мађарске породице, још и Иштван – приписивао од Тиса, коме је учење ишло лакше. По завршетку основне школе путеви су им се разишли: Иштван се уписао у Политехничку школу у Медведову, где је учио за аутомеханичара, а Тис на Факултет за историју Ужгородског универзитета. Завршивши студије Тис се вратио у Медведов да предаје историју у школи, пруживши тако Икару могућност да

се одужи за небројене преписане домаће задатке, писмене и контролне. Икар је у међувремену постао бизнисмен (како су га са поносом звале комшије и рођаци), односно кријумчар (како су га звали у локалним новинама и милицији), па је тако у тешким и сиромашним деведесетим увек имао здрав новац, који би повремено и позајмљивао Тису, наравно, знајући да наставник не само да никад неће моћи, него неће ни помислити да га врати.

Икарова каријера бизнисмена почела је оног дана када је напунио осамнаест и добио пасош. Он је тада још похађао Политехничку школу, али је истовремено и радио у локалном ауто-сервису. Увече се задржао после посла и, кад је главни механичар отишао кући, узео је кола на којима је сутра помоћу апарата за заваривање и ваздуха из компресора требало да се прошири резервоар. Путем загревања метала аутомеханичари су шездесетлитарски резервоар старог, претпотопног аудија претварали у скоро столитарски. То је одговарало власнику јер је тако могао возити преко границе, у Мађарску, скоро дупло више дизела, који је у суседној земљи био трипут скупљи. Тако би вешти предузетник добро зарадио у Мађарској на дизелу, источивши га и оставивши у резервоару само колико је потребно да се врати на Закарпатје. Наравно, у таквом послу морало се подмитити царинике, и то једну гривну за сваки продати литар, али је штос био у томе што су они мислили да је резервоар аудија стандардан, од шездесет литара, па им је кријумчар могао дати само 58 гривни (један литар би се потрошио на пут тамо и назад). Управо од власника тог аудија Икар је научио изреку која ће постати његов животни кредо: ко у животу није најбо, тај не зна шта је живот.

Дакле, на свој осамнаести рођендан Икар се задржао у сервису, сео за волан аудија, убацио у кола пет флаша ракије и два бокса цигарета, и упутио се за Мађарску. Тамо је источио дизел, продао за дупле паре ракију и цигарете и купио мандарине, које су у Украјини биле дефицитарна роба, као и чоколаде и жваке са страним етикетама, за које су деца гњавила своје родитеље по цео дан. Зараду од дизела Икар је поделио са цариницима а мандарине и слаткише је продао месним препродавцима чим је прешао границу. Отерао је ауто назад у сервис и у четири ујутру већ је био у свом кревету. За једну ноћ је зарадио 45 долара – месечну плату неколико украјинских наставника.

Овај бизнис Икару се веома допао, па је наставио да за мале паре дању ради у ауто-сервису, како би ноћу туђим аутомобилима могао да шверцује робу. Треба рећи да је Икар био веома промишљена особа, тако да није улудо потрошио ни копејку од зарађеног новца; штедео је паре планирајући да догодине купи ауто и тиме стави тачку на аргатовање у ауто-сервису. Та усмереност ка циљу била је главна црта његовог карактера: кад би Икар сковао неки план, није се смиривао док га у потпуности не реализује. Тако да је врло брзо, већ као двадесетогодишњак, стекао репутацију пословног човека у Медведову и на најближим граничним прелазима. Са двадесет и пет већ се могао похвалити озбиљним иметком, ауто-парком са више возила од којих је сваки имао резервоар као подморница, женом и местом члана Медведовске градске скупштине.

Петнаест година касније трик са шверцовањем горива изгубио је сваки смисао. Мађарска је ушла у Европску унију и цене бензина и дизела су упросечене – постале су као у читавој Европи. Нека разлика је још увек остала, али она је могла прехранити само једног човека, некаквог ситног шверцера. Цариници су сад записивали и колико

има горива у резервоару и километражу, па ако би се човек враћао преко истог прелаза пола сата касније са празним резервоаром и то прошавши свега три километра, чекала га је велика казна. Тако да су шверцери сада улазили у Мађарску са пуним резервоаром, продавали гориво, а онда би се одвезли на неки паркинг и остајали тамо по пет-шест сати. Километражу су подизали посебним уређајем налик млину за месо: спојиш га са брзиномером, вртиш ручицу и за неколико минута добијеш потребну километражу. После свега тога враћаш се на гранични прелаз, цариник види да си остао у иностранству седам сати и да си за то време возио чак 700 километара, тако да је јасно да ти резервоар мора бити празан. Тако су шверцери избегавали да плате казну, али су и зарађивали врло мало – неких двадесет долара по једном преласку, а све је то трајало и по десет сати.

Јасно да тако ситна зарада није могла занимати Икара, који је већ постао магнат и краљ границе. Осим тога, он је имао и одговарајуће образовање, такво које му је омогућило да конструише најефикаснија и најпогоднија транспортна средства намењена шверцовању.

Његов ауто-парк је растао из године у годину а возила су постајала праве химере. После првог аутомобила који је купио – старог опела – Икар се више није заустављао, купујући и ремонтујући возила којима је место одавно било на ауто-отпаду, а која је њему успевало да претвори у праве танкере шверца. Тако је имао једну стару ниву чији је резервоар могао да прими скоро двеста литара и лично на велики јастук испод хаубе. Нешто касније набавио је аутобус икарус и глумио међународног превозника путника, представљајући своје рођаке као туристе. Али зато се у дну аутобуса крио резервоар коме није било равних на читавој западној граници Украјине, од скоро петсто литара. Управо због тог икаруса је и добио у Медведову надимак „Икар“.

Заправо, Иштвану би више одговарао неки други надимак, на пример, Ихтиандар или Амфибија. Неко време мештани су га звали Курск, пошто су се описани догађаји дешавали управо почетком двехиљадитих, кад је потонула руска подморница тог имена. Али негде око преласка из старог миленијума у нови гориво је и у Украјини постало тек нешто мало јефтиније него у Мађарској, Румунији или Словачкој, па се и зарада од шверца драстично смањила. Зато су бензин и дизел замениле цигарете, на које је акциза у Европској унији била скоро десет пута већа него у Украјини. Ту се и Икар, увиђајући да су се времена променила, полако пребацио на шверц цигарета. Али царина је увела строга ограничења: један човек није могао пренети више од једног бокса цигарета, а после пар година дозвољена количина је смањена на само две пакле по особи. Период преоријентације бизниса Икар је преживео тако што је и даље возио икарус и зарађивао неку црквицу на гориву, само што је аутобус сада био пун путника, њих по 65, с тим што је сваки од њих носио максимално дозвољену количину пића и цигарета. На тај начин се још неко време могло пристојно зарађивати, али ускоро је свима постало јасно да ће и на ту радњу брзо бити стављен катанац.

Треба признати Икару да се ни у новим временима и околностима није изгубио. Напротив: присетио се азбуке свог образовања и дао се у рачун. Идеја му се заснивала на томе да ће, као прво, сваке године преко граничних прелаза моћи да се превезе све мање и мање робе, што значи да ће његовом бизнису ускоро доћи крај. Као друго,

ни мало није изгледало да ће се Украјина у догледној будућности придружити великој породици европских народа, што значи да ће разлика у ценама – због акциза и пореза – са Европском унијом остати још много година, па се на томе може још дуго и добро зарађивати. Само, како обићи царину и пренети робу? Најлакши пут водио је кроз шуму где је граница била више привидна него стварна: ограда од бодљикаве жице висока два метра у којој се лако могао направити отвор. Кроз такав отвор, као кроз ушицу игле, Икар је могао да изнесе из Украјине читаве Карпате и целу Закарпатску област, али проблем је у томе што он није био једини који се тога сетио: у области, у Ужгороду и Мукачеву, оперисали су много озбиљнији ликови, који су први послали своје караване кроз шуму. Ти нови велетрговци били су локални политичари и шефови царинске службе, а са временом, увидевши исплативост и потенцијал овог бизниса, придружили су им се и велике газде из Кијева. У ту сврху су у парламенту формирали ванредни комитет за борбу против кријумчарења, па су дошли у Закарпатје, припремили локалним политичарима и цариницима најстрожим казнама по закону, после чега су ови једноставно пристали да шаљу одређени проценат горе – и бизнис је наставио да цвета. Укратко, кроз карпатске шуме кретале су се тако крупне зверке да је било боље не наћи им се на путу.

Али Икар није обесио нос. Дошао је на још бољу идеју: роба се може шверцовати и воденим путем. Тиса из Закарпатја тече у Европску унију, у Мађарску. Цигарете се могу једноставно добро запаковати и ставити у воду, а његови сарадници ће их онда покупити са друге стране границе. Икар је извршио неколико експеримената и увидео да се боксови цигарета не могу тако шверцовати: на одредиште је допливало свега двадесет процената послате робе. Нешто се закачило за грање и траву, а више од половине матица је избацила на обалу на разним местима. Зато је Икару било потребно пловило, и то такво које граничари неће моћи да виде а које ће, истовремено, његов власник моћи непрестано да надзире.

Другим речима, била му је потребна теледиригована мини-подморница. Али како да направи такво нешто? У Медведову, где је врхунац технологије представљао аутомат за кафу у холу пореске управе? И то, аутомеханичар са дипломом Политехничке школе? Па врло једноставно: Икар је узео пластично буре од сто литара у каквом сељаци киселе купус за зиму, напунио га са скоро четиристо боксова цигарета, добро затворио и ставио на површину једног језерцета близу Медведова. Буре је, не одмах али ипак прилично брзо потонуло. Онда је направио три прстена од тврдог стиропора и два од дрвета и навукао их на буре; сад се буре држало на површини воде као прави сплав. То му такође није одговарало. Зато је скинуо по један прстен од дрвета и стиропора, после чега се његова амфибија спустила на неких тридесет сантиметара испод воде – довољно да је не виде граничари, а да не запне негде за дно плитке Тисе, за коју су локални Цигани говорили да је река по Исусовој мери: може се прегазити а да се не поквасе јаја.

Сад му је остало да бурету дода мали мотор са кормилом, тако да га убрза и усмери, као и радио-предајник који ће показивати где се тачно у сваком тренутку налази роба. Све те пробе и припреме одузеле су Икару два месеца, после чега је напустио своје џипове и икарусе и пребацио се на развој властите флоте. И већ за пола године

имао је петнаест бурића-амфибија који су двапут дневно пловили за Мађарску, доносећи свом власнику огромну зараду у доларима. С оне стране границе ловили су их Икарови сарадници, па би их распечатали и продавали цигарете, а прстенове би заједно са моторима паковали у најлон, стављали у буриће и одозго камуфлирали са тридесет сантиметара киселог купуса да би их тако вратили у Украјину. Наиме, минијатурни мотор је могао доста тога, али не и да врати буре против матице натраг у Медведов. Мађарски и украјински цариници дуго нису могли да се досете шта, заправо, ради Икар, јер довозити кисели купус из Мађарске, где је био дупло скупљи, никако није могло бити уносно. Сам Икар је тврдио да му мађарски кисели купус више прија јер је киселији – а ко може да му забрани да увози купус?

Али ни то није могло вечно трајати. Цариницима с обе стране границе је било јасно да ту нешто није у реду, да им се новац провлачи испред носа, па су појачали контролу. У једној од таквих контрола мађарски цариник је пробио слој киселог купуса у бурету дугачким ножем – врх ножа је ударио у нешто тврдо. Тако је све и откривено. Још дуго су новине писале да је између Украјине и Мађарске пловила читава флота подморница. Иако му је пословни подухват пропао, Икар је успео да избегне затворску казну: уместо њега у затвор је отишао возач камиона који је довозио „каце са купусом“, неки припрости Коља, коме су приписали читаву ту лукаву и технички беспрекорну шверцерску шему. Икар није испао шупак, него је за ово преузимање кривице добро платио возачевој жени: по пет хиљада долара за сваку од три године затворске казне. Тако су сви били задовољни: и Коља са својом женом, и обе царинске службе, које тако строго и савесно пазе да се закон поштује, и новинари који су још неколико месеци преживававали ову тему и покушавали да израчунају колико је кријумчар зарадио од сваке туре. Један новински чланак, који је написала студенткиња журналистике Ужгородског универзитета, почињао је подсећањем на то да је испод Карпата некад било море, тако да је морепловство Украјинцима у генима, па није чудо што је неко одговорио на зов предачке крви.

Дакле, били су задовољни сви осим, наравно, Икара, који је изгубио извор прихода. Икар је био толико разочаран да је неко време мислио чак и на то да се пребаци на легално пословање – већ је, хвала Богу, имао довољно капитала за то. Мислио је, али се брзо предомислио. Легално пословање у земљи чије законодавство подстиче само махинације, преваре, дупло књиговодство? Хвала лепо, није он тако глуп. Али шта му је преостало?

Икар није добио надимак Ихтиандар, Амфибија или Курск управо зато што се после описаних догађаја његов бизнис из воде врло брзо дигао у небо. Пошто је граница била затворена, преко Тисе су Мађари пружили мрежу кроз коју се чак ни риба није могла провући, што је изазвало негодовање еколога у читавој Европи, а кроз шуме су своју робу превозили само највећи лопови – политичари, Икару је преостало једино небо. Једном ће о томе бити снимљен холивудски филм, као о великим бизнисменима Форду или Гејтсу, јер је почетак и ове грандиозне приче о успеху такође био необичан. Ево како је то било: Икар је лежао у висећој мрежи у свом дворишту, пијуцкао пиво, терао руком муве и слушао на радију „Честитке и поздраве“. И ту је изнад њега пролетео мали папирни авион који је са спрата његове куће бацио син. Наш јунак је искочио из

мреже преврнувши флашу пива, разбивши радио-касетофон и умало сломивши ноге, па је стао да јури по дворишту као луд. „Мама, мама – почео је да зове клинац – брзо дођи да видиш: тату је пчела убола у дупе!”

Али није то била пчела него нешто са много оштријим жалцем: била је то идеја. Управо тог часа, захваљујући синовом авиону од папира, Икар је схватио да му ни конкуренти ни закон не могу стати на пут: Бог је тако створио човека да овај може не само да хода и плива, него и да лети. Сад је само требало наћи авион. То, наравно, није морао нити ни Боинг ни Ан-24, довољан је и авион за запрашивање комараца. Уосталом, чак и та примитивна летелица била је превелика за овај посао који се морао обављати неприметно. Да, авион за запрашивање могао је из једног цуга да пребаци милион цигарета, али је захтевао право авионско гориво и можда кратке али ипак праве писте с обе стране границе. На бизнис са таквом инфраструктуром могао је претендовати можда само Председник, тако да је наш јунак решио да смањи апетит и погледа како стоје ствари са скромним делтапланима.

Брзо се испоставило да ниједан модел присутан на тржишту не задовољава Икара. С једне стране, делтаплани су захтевали посебно регистровање, што је у тако малом и мирном месту као Медведов могло изазвати превише питања. С друге стране, сви они су имали врло малу носивост: осим пилота могли су понети до две картонске кутије са боксовима цигарета, на чему се могло зарадити пишљивих двеста долара. А шта ако га ухвате и заплене делтаплан? Банкротираће, упашће у минус, умреће у дуговима.

И тако је Икар решио да конструише летелицу сâм. За почетак, осим у делтапланима, узор је тражио у ваздушним змајевима и авионима. И закључио је да труп мора бити лаган, од алуминијума, да крила морају имати довољно велик распон, како се летелица не би одмах срушила, а мотор истовремено не сувише тежак а довољно јак. Ту су му добро дошла и она примитивна знања која је стекао радећи у ауто-сервису. Икар је купио неколико часописа са текстовима о авиоделарству, погледао шта о томе има на Интернету и почео да прави своју летелицу. Одмах јој је дао и радни назив – Г-2004, где је Г значило граница, а 2004. је била наредна година, она у којој је проналазач намеравао да покрене свој небески бизнис.

Све то није било тако лако извести, и на путу до циља енергични Икар је запињао о неколико десетина мањих и већих препрека и искушавао свој ентузијазам на поразима и баналном недостатку неопходног материјала. Али ипак је 1. маја 2004. године Икаров Г-2004. био спреман за свој први лет. Датум није одабран случајно: баш тога дана се ЕУ по ко зна који пут проширивала, у њено пуноправно чланство ступало је неколико средњоевропских земаља, међу којима је била и Мађарска, поред чије границе се налази и Медведов. И баш за овај први мај предвиђене су прославе са ватрометима и говорима политичара. А то значи да се ни на границе неће посебно пазити, па је Икар могао без великог ризика да изведе свој први експериментални лет.

Мада није био баш први, јер је први покушај покоравња неба извео још у фебруару, на пашњаку иза велике шупе свог сеоског имања. Тада се Г-2004 после четрдесет метара рулања подигао на отприлике два метра изнад тла. То није било довољно, посебно ако се авиончић натовари цигаретама, па је конструктор заменио метална крила крилима од шперплоче, а мотор из џипа јачим а лакшим мотором најновијег

модела јапанског мотоцикла. После тога требало је да се авион подигне на висину од барем осам метара. И заиста, већ у априлу Икар је на властитом чеду прелетео фарму. Још неколико ситних побољшања, и све је било спремно за лет предвиђеног дана.

Икар је одабрао део границе неких петнаест километара од Медведова, у пустом равничарском крају. Камионом је довезао свој Г-2004 на место полетања, тамо је све припремио и чекао сумрак. Све је могло да прође као по лоју, да шверцера није обузела похлепа. Испочетка је хтео да се ограничи на две велике картонске кутије са боксовима цигарета за први лет, али је током дуга четири сата чекања на пустопољни његова увереност да ће све проћи добро порасла, па је утоварио још четири кутије. Најзад, он сам је пројектовао летелицу за осам до десет кутија, тако да је све морало испасти добро. Г-2004 је имао за рулање пољану од неких педесет метара, након чега је требало да узлети и постепено достигне висину од око 8 метара; то је било сасвим довољно да прелети ограду од бодљикаве жице која је представљала границу и дрвеће које је расло у међуграничном појасу, и да се затим приземљи у мађарској равници. А на тој висини би, истовремено, остао невидљив за радаре.

Авиоконструктор и пилот-почетник је све прорачунао добро и паметно, превидео је само јачину ветра. Његов авион је узлетео, али је динамика достизања висине оманула, па је Икар закачио врхове првих мађарских стабала, изгубио контролу, мотор је заребао и Г-2004 се зауставио у крошњи дрвета, између неба и земље, као погођена патка. Био је то крах. Бука и дим довели су граничаре и царинике с обе стране, припите поводом прославе. Испочетка нису могли да верују својим очима: пред њима се у ваздуху заглавило некакво чудо кућне радности из којег су вириле кутије са натписом Marlboro, а из центра читаве конструкције висио је главом надоле дебељушкасти чикица са мотоциклистичком кацигом и великим женским наочарама за сунце.

На првом саслушању Икар се држао врло самоуверено, одбацио је сваку оптужбу за кријумчарење, одбио да сарађује са истражним органима и претио свима да ће бити избачени из службе. Испоставило се да је горди освајач неба током оних неколико сати, колико је чекао сумрак, стигао добро да се налије, тако да му је море било до колена. Тврдио је да је летелицу конструисао за себе лично, јер много воли да лети, и да није намеравао да прелази никакву границу – на мађарску страну га је једноставно одбацио јак налет ветра. На питање, шта му је онда требало да носи са собом шест картонских кутија марлбора, што никако није мало – шездесет хиљада цигарета – Икар је хладнокрвно одговорио: „Ја сам страствени пушач и имам фобију од остајања без дувана. Зато сам понео са собом толико цигарета; да ми се нађе”.

Једне велике украјинске новине су посветиле скоро целу страну овом случају, са једноставним и упечатљивим насловом „Икар из Медведова”. Овај сасвим одговарајући Иштванов надимак се свима толико допао да га од тог часа више нико није ни звао другачије. Одседевши три године, Икар је изишао на слободу, али се није окануо своје работе: и даље се бавио кријумчарењем, иако у много скромнијим размерама. Било како било, Тис је имао право: ако у њиховом градићу Богу иза ногу постоји неко ко може поверовати у његову, Тисову, грандиозну замисао, био је то управо Икар. Осим тога он је, за разлику од наставника историје, још увек имао довољно новца за остварење такве замисли. И не само новца, него и веза; само три године након изла-

ска из затвора, у октобру 2010-е, Медведевци су изабрали Икара за члана обласног комитета. Затворска прошлост није спречила гласаче да изаберу кандидата који се у свом програму закљичао да ће поштовати закон и обећавао бољи живот већ данас; најзад, почетком исте те године Украјинци су изабрали себи за председника некадашњу затворску птичицу,³ тако да се Икар одлично уклапао у парадигму нове елите.

Кочнице на Тисовом бициклу нису радиле – никако није имао времена да их поправи – те иако је наставник историје на време престао сумануто да окреће педале, није успео да довољно смањи брзину тако да здрав и читав сиђе са бицикла; он је пуном снагом верглао до Икарове куће и, кад је схватио да неће успети да се заустави, почео је да кочи ципелама о земљу, а онда је запео, изгубио равнотежу и пао јајима на рам између сица и кормана, цијукнуо као мачка па треснуо о металну капију Икарове куће. Кад је кријумчар, чувши тај тресак и јаук, дотрчао из дворишта, Тис је још увек лежао под бициклом, стењући и држећи се обема рукама за мошнице. Предњи точак његовог бицикла се искривио а задњи се вртео, као у циркусу, изнад наставникове главе. Кад је Тис на Икаров поздрав мало подигао главу, точак му је закачио шешир и одувао га у јендек поред пута.

Икар је имао све разлоге да мисли како је Тис по ко зна који пут дошао да позајми паре, које никад неће бити враћене, па му је чак пало на памет да ће свом баксузном пријатељу морати да дода на позајмицу и за нови бицикл, али се овог пута преварио. Јер, први пут за све године њиховог дружења Тис није дошао да тражи, није дошао празних руку... добро, можда је ипак дошао празних руку, али зато пуне главе. Већ за неколико тренутака Тис је, ујагрених очију, нешто објашњавао Икару, а овај је испочетка неповерљиво гледао свог школског друга, затим је скренуо поглед на Тисов шешир, који је сад лежао поред капије и у коме је већ стигла да се угнезди једна кокошка, а онда је погледао Тиса право у очи. Сажалење на Икаровом лицу заменила је подругљивост, а ова је прешла у заинтересованост. У једном тренутку, отприлике после десет минута Тисовог ватреног монолога, узео је пријатеља под мишку и повукао га ка свом аутомобилу.

– Седи, мало ћемо се провозати, тако нас нико неће чути. И причај, изгледај да твоја идеја и није тако суманута као што ми се у први мах учинило – рекао је Икар замишљено.

Два друга су села у ауто и одвезла се ван града, терајући зачуђене пролазнике да се окрећу за аутомобилом који се вукао улицама полагаано као корњача и чији возач није могао да одвоји зачуђени поглед са свог сапутника. А и тај сапутник се понашао као да је луд: све време је махао рукама и узвикивао нешто, али се његове речи нису могле разабрати од звука мотора, као запомагање утопљеника од шума таласа.

(С украјинској ђревео **Ангриј Лаврик**)

³ Виктора Јануковича (р. 1950). Његов отац, Белорус литванског порекла, био је депортован због сарадње са нацистима; он сам је двапут осуђен, први пут са 17 година на три године због уличне пљачке, касније на шест година због напада и доношења телесних повреда; оба пута није одлежао читаву затворску казну (због доброг понашања тј. сарадње са органима), а колико је заправо провео у затвору, тешко је рећи јер се о томе износе различити подаци, или се овај део Јануковичеве биографије потпуно заобилази. (Прим. ђрев.)